

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA

ELMİN İNKİŞAFI FONDU

FƏZAYIL VƏLİYEV
GÜLZADƏ ABDULOVA

QARABAĞ GEYİMLƏRİ

KATALOQ

HUMANİTAR VƏ İCTİMAİ ELMLƏR

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun qrant layihəsi çərçivəsində
nəşr olunmuşdur

FƏZAYIL VƏLİYEV
GÜLZADƏ ABDULOVA

QARABAĞ GEYİMLƏRİ

KATALOQ

BAKİ – ELMİN İNKİŞAFI FONDU – 2016

Elmi redaktoru: **Sabirə DÜNYAMALIYEVƏ**
sənətşünaslıq doktoru

Rəyçilər: **Hacı Qadir QƏDİRZADƏ**
AMEA-nın müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru

Sevil SADIXOVA
sənətşünaslıq doktoru

Gülnarə İBADOVA
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

F.İ.Vəliyev, G.S.Abdulova. Qarabağ geyimləri. Kataloq. – Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu, 2016. – 352 səh.

Kitab-kataloqda ilk dəfə olaraq çöl-etnoqrafik materialları, arxiv sənədləri, muzey kolleksiyaları, ailə saxlanclarında qorunan foto-şəkillər əsasında XIX-XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın Qarabağ tarixi-etnoqrafik bölgəsi əhalisinin geyim mədəniyyəti, onun təsnifatı, məhəlli-lokal xüsusiyyətləri, əyani-vizual görüntüləri və tarixi-etnoqrafik tədqiqi, həmçinin dövrün sosial-siyasi və iqtisadi-mədəni hadisələrinin geyim mədəniyyətinə təsiri məsələləri öz əksini tapmışdır. Burada xalq geyimlərinin ayrılmaz tərkib hissəsi olan və geyimləri tamamlayan bəzək elementləri (zərgərlik nümunələri, geyimə bənd edilən tikmə-hörmə bəzəklər və s.) də kataloqlaşdırılmış, onların elmi dəyəri müəyyən olunmuşdur.

Kitab-kataloq etnoqrafiya və sənətşünaslıq elmi ilə məşğul olan alim və mütəxəssislər, tarixçilər, bu sahədə ixtisaslaşan magistr, dissertant və doktorantlar, habelə geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun qrant layihəsi çərçivəsində
çap olunmuşdur:
Qrant № EIF/MQM-1-Şuşa-2012-1(5)-05/03/5**

ISBN 978-9952-8185-0-5

© Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Elmin İnkişafı Fondu, 2016
© F.İ.Vəliyev, G.S.Abdulova, 2016

**Bu əsər 03 sentyabr 2012-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondu tərəfindən Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları
Agentliyində qeydiyyatdan keçirilmiş və əsərin qeydiyyatı haqqında
7308 nömrəli Şəhadətnamə (qeydiyyat nömrəsi: 04/C-6500-12) verilmişdir.**

MÜƏLLİFLƏRDƏN

Təqdim olunan kataloq Azərbaycanda ilk dəfə olaraq Qarabağ bölgəsi əhalisinin geyim mədəniyyətinin tarixi-etnoqrafik baxımdan geniş araşdırılmasına və onun kataloqunun hazırlanmasına həsr olunmuşdur.

Məlumdur ki, Qarabağ bölgəsi son 20 ildən çox bir müddət ərzində erməni silahlı qüvvələrinin təcavüzü nəticəsində işğala məruz qalmış, burada oynaçaq “Dağlıq Qarabağ Respublikası” deyilən bir “qurum” yaradılmışdır. Buna baxmayaraq Qarabağ bölgəsi əsrlər boyu müstəqil tarixi-coğrafi, etno-mədəni və tarixi-etnoqrafik bölgə kimi özünün spesifikasına, məhəlli-lokal xüsusiyyətlərinə, mədəniyyət və məişət tərzinin özünəməxsusluğuna görə Azərbaycanın digər tarixi-etnoqrafik bölgələri arasında xüsusi yer tutmuşdur. Burada zaman-zaman formalaşmış maddi və mənəvi dəyərlər yerli sosial-iqtisadi, tarixi-mədəni və təbii-coğrafi amillərin fəal təsiri ilə ümumazərbaycan, ümumtürk və hətta geniş anlamda ümumdünya mədəniyyətini zənginləşdirmişdir.

Apardığımız müşahidələr və araşdırmalar söyləməyə əsas verir ki, Azərbaycanın geyim mədəniyyəti kompleksində Qarabağ geyimləri xüsusi yer tutur. Bu bölgə əhalisinin qadın, kişi, uşaq geyimlərinin hələ bu vaxta qədər tipoloji təsnifatı aparılmamış, onlar kataloqlaşdırılmamış, haqqında verilən məlumatlar cüzi, bəzən də təhrif edilmiş şəkildə olmuşdur. Qarabağın geyim mədəniyyətinin tam elmi-etnoqrafik təhlilini, təsvirini və şərhini vermək, tarixi-təkamül və inkişaf mərhələlərində geyim dəstlərində baş vermiş keyfiyyət dəyişikliklərini izləmək, Qarabağ geyimlərinin şəxsiz olaraq türk etnik-mədəni mühitində formalaşdığını sübuta yetirmək və bu geyimlərin xalqımızın milli müəyyənlik göstəricisi olduğunu faktlarla təsdiq etmək təqdim olunan layihə-kataloqun başlıca qayəsini və məzmununu ehtiva edir.

“Qarabağ geyimləri” kataloquna “Qarabağ bölgəsi əhalisinin geyim mədəniyyətinin tarixinə bir nəzər”, “Qarabağın qadın geyimləri”, “Qarabağın kişi geyimləri”, “Qarabağın uşaq geyimləri”, “Qarabağ geyimlərinin bəzəkləri”,

“Qarabağ geyimlərinin kataloqu” və “Qarabağ geyimləri foto-sənədlərdə” bölmələri daxil edilmişdir.

Bu gün erməni işğalı altında olan Qarabağ bölgəsinin bir çox maddi-mədəni və mənəvi sərvətləri talanır, sırf xalqımıza məxsus dəyərlər özgəninkiləşdirilir, daha dəqiq desək, mənfur erməni “qonşularımızın” adına yazılır, onların tarixi mənsubiyyəti kökündən qoparılır, dünya ictimai fikrinə yanlış sırıldır. Bütün bunların qarşısını almaq, Qarabağ bölgəsi əhalisinin minillər boyu yaratmış olduğu milli-mənəvi və maddi dəyərlərin onların özünə məxsus olduğunu bir daha dünyaya bəyan etmək, erməni iftirasının, erməni məkrinin nəyə istiqamətləndiyini beynəlxalq ictimaiyyətə daha aydın və elmi şəkildə göstərmək, mədəniyyətimizin digər sahələri kimi geyim mədəniyyətimizin də zənginliyini və özümüzmə məxsus olduğunu əyani-vizual formada elmi ictimaiyyətə çatdırmaq üçün “Qarabağ geyimləri” kataloqunun hazırlanması olduqca vacibdir və maddi mədəniyyətimizin təbliğində ilk təşəbbüsdür.

Layihə-kataloqun əsas məqsədi Qarabağ geyimlərinin pasportlaşdırılması kontekstində onların dəqiq elmi-etnoqrafik təsnifatını və təsvirini vermək, qadın, kişi və uşaq geyimlərinin kataloqunu yaratmaqdır. Bunun üçün Qarabağın işğal olunmamış ərazilərindən və qaçqın düşərgələrindən çöl etnoqrafik materialları toplamaq məqsədilə ekspedisiyalar təşkil etmək, muzey materiallarını və arxivlərdə toplanmış sənədləri, əyani-vizual görüntüləri əldə etmək, onları elmi-etnoqrafik ədəbiyyat materialları ilə uzlaşdırıb ortaya fundamental-tətbiqi xarakterli elmi-tədqiqat əsəri qoymaq kimi məsələlərin həllini vacib hesab etmişik.

Layihə-kataloq ilə:

1) Qarabağın azərbaycanlı əhalisinin avtohtonluğu geyim mədəniyyəti timsalında sübuta yetirilir;

2) Qarabağ bölgəsi əhalisinin ənənəvi xalq geyimlərinin əsasən türk etnik-mədəni mühitində formalaşdığı təsdiqlənir;

3) Ənənəvi xalq geyimlərinin Qarabağ əhalisinin milli-mənəvi və maddi dəyərləri, geniş anlamda türk etnik-mədəni mühitinin milli müəyyənlik göstəricisi olduğu müəyyənləşdirilir.

Layihə-kataloqun aktuallığına gəldikdə isə qeyd edə bilərik ki, bu layihə erməni məkrinə sarsıdıcı zərbələr vurmaq, onların Qarabağa gəlmə (alloxton)

olduğunu sübut etmək, milli-mənəvi və maddi dəyərlərimizin qorunması baxımından mühüm təşəbbüsdür. Erməni təbliğatının bütün cəbhə boyu hücumu keçdiyi bir dövrdə ona layiqli cavablar verilməsi, kimin kim olduğunun sübut edilməsi, maddi-mədəni irsimizin qorunması və gələcək nəsillərimizə toxunulmamış çatdırılması, qloballaşan dünyanın ümumi mədəniyyət panteonuna Qarabağın mühüm töhfələr verməsi baxımından da layihənin aktuallığı şəksizdir.

Layihə-kataloq, bir daha qeyd edirik ki, Azərbaycanda ilk təşəbbüs kimi özünün məhəlli-lokal xüsusiyyətləri ilə seçilən Qarabağ geyimlərinin elmi-etnoqrafik təsnifatının verilməsinə və kataloqunun hazırlanmasına həsr olunmuşdur. Xatırladaq ki, bu vaxta qədər, ümumiyyətlə, Azərbaycan geyimləri kataloqlaşdırılmamış, onların Qarabağ bölgəsi üzrə elmi-etnoqrafik təsnifatı aparılmamışdır. Bu məsələ barəsində az-çox sənətsünaslıq doktoru Səbirə Dünyamalıyevanın tədqiqatlarında və Çingiz Qacarın nəşr etdirdiyi «Köhnə Şuşa» adlı kitabda bəhs olunsa da, məsələyə kompleks yanaşma olmamışdır. Layihə-kataloqun ideya əsasını milli-mənəvi və maddi dəyərlərimizə milli azərbaycançılıq ideologiyası nöqtəyi-nəzərindən yanaşma, araşdırmaların və elmi təsnifatın bu baxış bucağından aparılması, gələcək nəsillərə ənənəvi xalq geyimlərimiz haqqında yetərli informativ və əyani məlumatların verilməsi təşkil edir. Layihə-kataloqun hasilə gəlməsi ilə erməni plagiatlığına, milli sərvətlərimizin özgəninkiləşdirilməsinə son qoyulması, Qarabağ geyimlərinin əsil sahibinin yerli-avtoxton türkdilli əhalinin olmasına tam əminlik yaradılması gözlənilir. Layihə-kataloqun materialları Azərbaycanın digər bölgələrinin də geyimlərinin kataloqlaşdırılmasına, ümumazərbaycan geyim mədəniyyətinin elmi əsaslarla öyrənilməsinə, Azərbaycan geyim mədəniyyətinin ümumdünya geyim mədəniyyəti fonunda yerinin və rolunun müəyyənləşdirilməsinə, Qarabağın, eləcə də bütövlükdə Azərbaycanın geyim dəstlərinin YUNESKO-nun "Qeyri maddi-mədəni irs" siyahısına salınmasına, gələcək nəsillərə ənənəvi geyim mədəniyyətimiz haqqında yetərli məlumatların verilməsinə yardımçı ola bilər. Çünki geyim insanın zahiri aləmini gizlətməklə onun daxili aləmini açır. Geyimlə onu daşıyanın xarakter və milli ləyaqətini, estetik zövqünü, düşüncə və duyum tərzini, yaşını və sosial mənsubiyyətini, maddi durumunu və s. asanlıqla müəyyən etmək olur.

Hər bir xalqın milli-mənəvi və maddi dəyərləri onun milli sərvətidir. Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev Cənabları dönə-dönə qeyd edirdi ki, “milli ideologiyamızın əsas tərkib hissəsi bizim milli-mənəvi dəyərlərimizdir. Biz öz milli-mənəvi dəyərlərimizlə fəxr etməliyik. Bizim milli-mənəvi dəyərlərimiz əsrlər boyu xalqımızın həyatında, yaşayışında formalaşmışdır, xalqımızın fəaliyyətində formalaşmışdır. Milli-mənəvi dəyərləri olmayan millət həqiqi millət, həqiqi xalq ola bilməz”. Azərbaycanın, eləcə də onun ayrılmaz tərkib hissəsi olan Qarabağın geyim mədəniyyəti də bizim milli-mənəvi və maddi dəyərlərimizin bir tərkib hissəsidir. Bu layihə-kataloqu hasilə gətirməklə biz azərbaycanlıq milli ideologiyamızı təbliğ edir, milli-mənəvi və maddi dəyərlərimizi dünya çapına çıxara bilir, qloballaşmanın müasir bumunda geyim mədəniyyətimizin yerini və rolunu müəyyənləşdirir, milli-mənəvi və maddi sərvətlərimizin bədnam erməni “qonşularımızın” oğurlayıb özününküləşdirməsinin qarşısına “Çin səddi” çəkir, başlıcası isə gələcək nəsillərimizə xalqımızın ənənəvi geyim mədəniyyəti haqqında ətraflı elmi-etnoqrafik məlumatlar və əyani-vizual görüntülər verə bilirik.

MÜNDƏRİCAT

İxtisarlara siyahısı	5
Müəlliflərdən.....	6
I BÖLMƏ	
Qarabağ bölgəsi əhalisinin geyim mədəniyyətinin tarixinə bir nəzər	10
II BÖLMƏ	
Qarabağın qadın geyimləri.....	28
III BÖLMƏ	
Qarabağın kişi geyimləri.....	56
IV BÖLMƏ	
Qarabağın uşaq geyimləri	73
V BÖLMƏ	
Qarabağ geyimlərinin bəzəkləri	79
Одежды Карабаха. Каталог (Резюме)	96
The Garabagh Garments. Catalogue (Summary)	120
Qarabağ geyimləri. Kataloq.....	145
Qadın geyimləri.....	146
Köynəklər	146
Tumanlar	151
Tumanbağılar.....	161
Arxalıqlar.....	162
Çəpkənlər	189
Baharılar	212

Kürdülər	215
Baş geyimləri.....	219
Ayaq geyimləri	229
Kişi geyimləri.....	275
Uşaq geyimləri.....	280
Bəzəklər	282
Qarabağ geyimləri foto-sənədlərdə.....	321